

ЧУДОМИР

ЕДИН БОТЕВ ЧЕТНИК

chitanka.info

На Ботевия паметник във Враца, спомням си, името му беше записано само Цанко, но в своето джобно тефтерче, което се пази в Народната библиотека „В. Коларов“, Ботев собственоръчно е записал имената на своите четници и между тях личи ясно „Цанко Минков от с. Турия“.

Дядо Цанко „Комитата“ достигна дълбока старост, аз често съм разговарял с него и настоящото цели да допълни биографията му.

През пролетта на 1876 г. група селяни от Турия, Казанлъшко, тръгват на печалба в Румъния, спрели в Гюргево и се хванали на работа в тухларницата на казанлъчанина Петко Казанджиев. Водач на групата бил Станчо М. Кавръков, който идвал преди това няколко пъти в Румъния. Най-младият от всички, 18-19-годишен, бил Цанко Минков.

Както си работели в тухларницата, един ден пристигнали двама души, единият от които бил млад, строен, с тъмна брада и буйна къдрава коса. Той им заговорил за черното робство, за мъките и страданията на българския народ, за прогнилата турска империя, която чакала само един удар, за да се сгромоляса, за готвещото се народно въстание и най-последно се обърнал към водача им, с когото, изглежда, се е познавал от по-рано:

— Е, Станчо, има ли измежду вас желаещи да идем на Балкана и да се борим за свободата на народа ни?

— Че знам ли — рекъл Станчо, — който желае, нека се запише и дойде.

Настъпило кратко мълчание, след което се чул глас:

— Аз желая — извикал младият Цанко.

Ботев го потупал по рамото, записал името му и казал да се стегне и отиде в хана „Киселов“, където бил сборният пункт на четата.

Изглежда, че това е било в навечерието на тръгването.

Цанко си нямал обувки и Станчо Кавръков му дал своите нови цървули и навои. Тухларницата била във града и следобед другарите му го изпратили, като му пожелали добър път. В уречения хан намерил доста четници, с които се запознал. Там ги нахранили и ги почерпили по чаша вино. След това им казали да отиват по двама, по трима към пристанището, защото параходът приближавал. На пристанището Цанко видял пак Ботев да се движи и дава нареждания по групите. Уговорено било да казват, че отиват като градинари във Видин. С тях имало и два сандъка с оръжие, които трябвало да се качат на парахода незабелязано

в последния момент. Всичко минало благополучно. Надвечер пристигнали при Турну Мъгуреле, откъдето се качили още четници, пътуващи също като градинари. Като поели, пак по даден знак изсвирила бойна тръба и всички наскочали, почнали да чупят сандъците и да се въоръжават.

По-нататък престарелият вече дядо Цанко почти нищо съществено не можа да ми каже. Той вече смесваше видено с чуто и прочетено. В боевете на Врачанския балкан според думите му той е бил под командата на „даскал Димитър Икономов“. Там е бил ранен в дясната ръка. След разбиването на четата и смъртта на Ботев около 20 души начело с Икономов се отправят по посока на р. Искър, която преминават, обстрелвани от потеря. Посред нощ се подслоняват в една мелница при с. Лютиково, Орханийско, където били предадени, обградени и откарани в София. Ранената му ръка почнала да го боли и да се подува. В затвора го превързал някакъв турски лекар, но от това раната още повече се влошила. Всички четници били осъдени на смърт чрез обесване, но европейската комисия, дошла да анкетира клането в Батак, се застъпила и той бил освободен като малолетен. Дали му и документ, че е свободен. Като излязъл от затвора, комитетски хора го настанили в някакъв хан, дали му триста гроша и пратили доктор, по народност поляк, да го лекува.

Един ден Цанко научава, че в хана отседнали двама души от казанлъшкия край. Потърсил ги и за голяма радост се оказали неговите съселяни Иван П. Тъмнев и Тодор Бургуджиев, дошли да купуват свине. Придружавал ги като охрана и Кара Асан от с. Лъджакьой. Оздравял-неоздравял, Цанко тръгнал с тях из шопските села, накупили свинете и поели обратно назад. На един кръстопът близо до Златица ги срещат няколко низами. Като го видели превързан, извикали:

— Не бу комита бре?

— Йок — обадил се Кара Асан, — той не е такъв човек.

Заптите обаче го подкарали пред себе си. Близо до селото ги срещнал турски офицер и ги запитал защо са го арестували. Цанко показал тогава документа, прочел го офицерът и почнал да им се кара:

— Пуснете човека веднага! Чувате ли? Ако искате да ловите комити, идете хе там, из Балкана, а не тук, по полето. Тук са мирни хора.

— Пуснаха ме заптиите — разправяше дядо Цанко, — настигнах другарите си и полека-лека през Козница, Клисура, Карлово, Калофер една вечер късно влязохме в близкото до нашето село Окчилар (Александрово). Там аз се разделих с другарите и отидох у Дели Цанеоолуви, където бях ратай две години. Чорбаджията също беше ранен от башибозук, но ме прие радушно. През нощта даже няколко приятели и познати дойдоха да ме навестят. То беше повечето турско село, затова още по среднощ аз станах и поех за с. Турия. Като го наближих, сърцето ми се разгута, защото не знаех при кого да се явя най-напред и как ще ме посрещнат. По едно време зачух тропот на коли и се сгуших в една царевица. Отминаха колите, постоях, постоях, па си рекох: „Да става каквото ще“, и тръгнах си свободно из пътя. Срещнах група нашенци, поздравих ги, но те ме не познаха. До първите селски къщи срещнах кмета, съветниците и един турски чиновник, дошъл нещо да проверява по десетъка, но и те като че ли не ми обърнаха внимание. Отидох у сестра си Рада Добрева Радулова. Разплака се тя, запрегръща ме и тъкмо седнах да си почина, ето ти ги кмета, Гичо Саранкин и съветника, Митьо Събчев. Дойдоха, разпитаха ме, разправих им патилата си и им показах документа, че съм свободен. Добре, но те не могат да го прочетат. Взеха го и изпратили човек при моллата в с. Лъджакьой да го разтълкува. Как го е прочел той, какво е разбрал, не зная, но селските големци решават, че съм опасен човек, че ще докарам пакост на селото и на другия ден пъдарят Станчо Късметя ме подкара към Казанлък. Закара ме в конака, бутнаха ме в кауша и стоях там гладен цяла седмица. Веднъж само ми прати храна Васил Хаджигригоров. През това време запитали от София такава и такава лице от с. Турия завърнало ли се е, или не и чак тогава каймакаминът повикал кмета и съветника Петка Кьосето, подписали се за гаранти и ме освободиха.

И за всичките ми заслуги и страдания най-после получих награда — назначиха ме полски пъдар на селото.

След Освобождението, понеже родното му с. Турия било опожарено до основи, дядо Цанко заедно с още много семейства се заселва в Лъджакьой, или сегашното курортно село Павел баня, и посетителите на минералните бани често го виждаха преди години, седнал пред кафенето срещу градината, подпрян на кривата си патеричка, да гледа унесен към Балкана. Ръцете и главата му леко

потреперваха и в сивите му очи, под очилата, все още имаше малко блясък. Наоколо му се тълпяха и разхождаха празни, разголени и боядисани жени, туристи с къси гащета, тлъсти габровски и русенски фабриканти, ръждясали грамофони извиваха сантиментални романси и еротични танга, а той стои, гледа към стария Балкан, побелялата му глава леко потреперва и сякаш се пита:

— Що ща аз вече тука?

През месец октомври 1942 год. дядо Цанко ни напусна на 90-годишна възраст.

(Публикуван във в. „Септември“ (Стара Загора), XIV, бр. 66 от 3.VI.1958 г.)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.